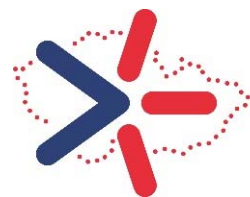

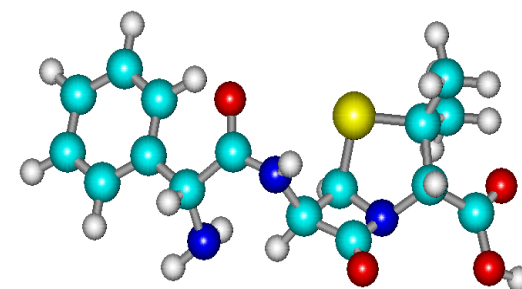
Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MS
MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Chemie organických látek

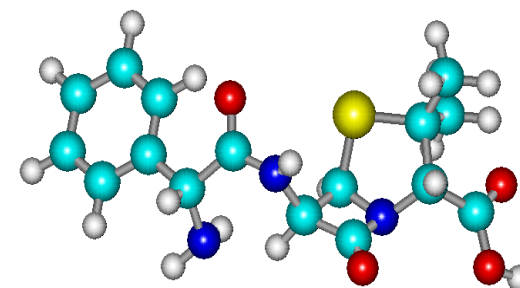
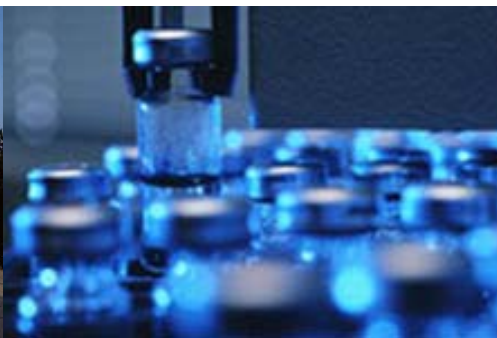
doc. Ing. Pavel Bobál', CSc.

MUNI
PHARM

Ústav
chemických
léčiv

Chemie organických látek

4. Stereochemie

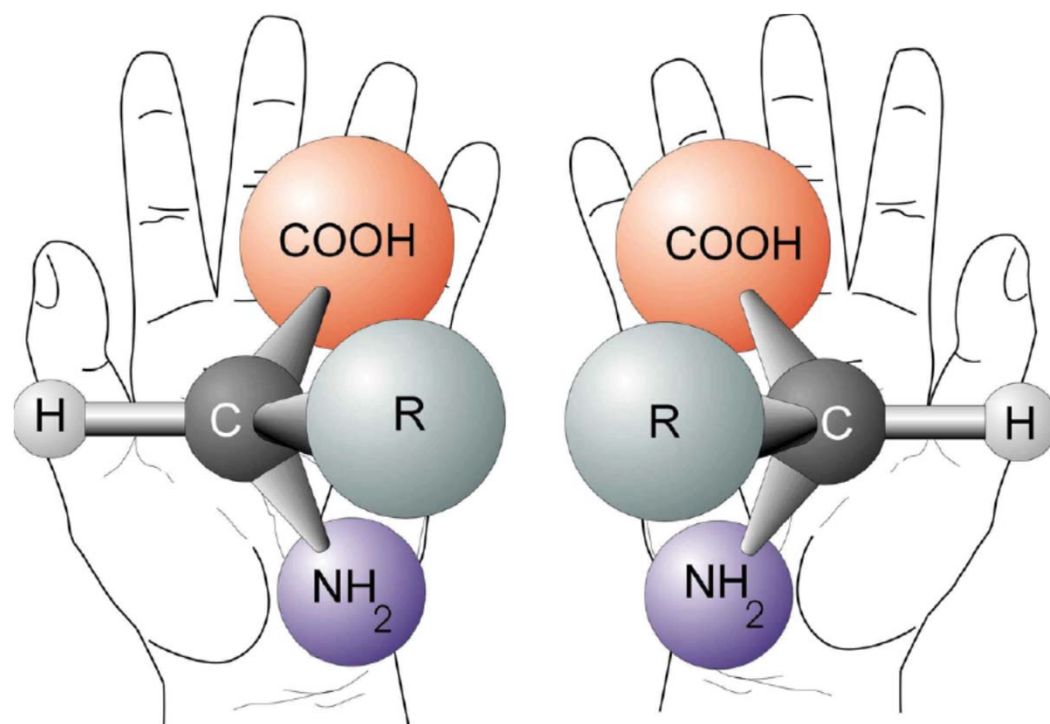
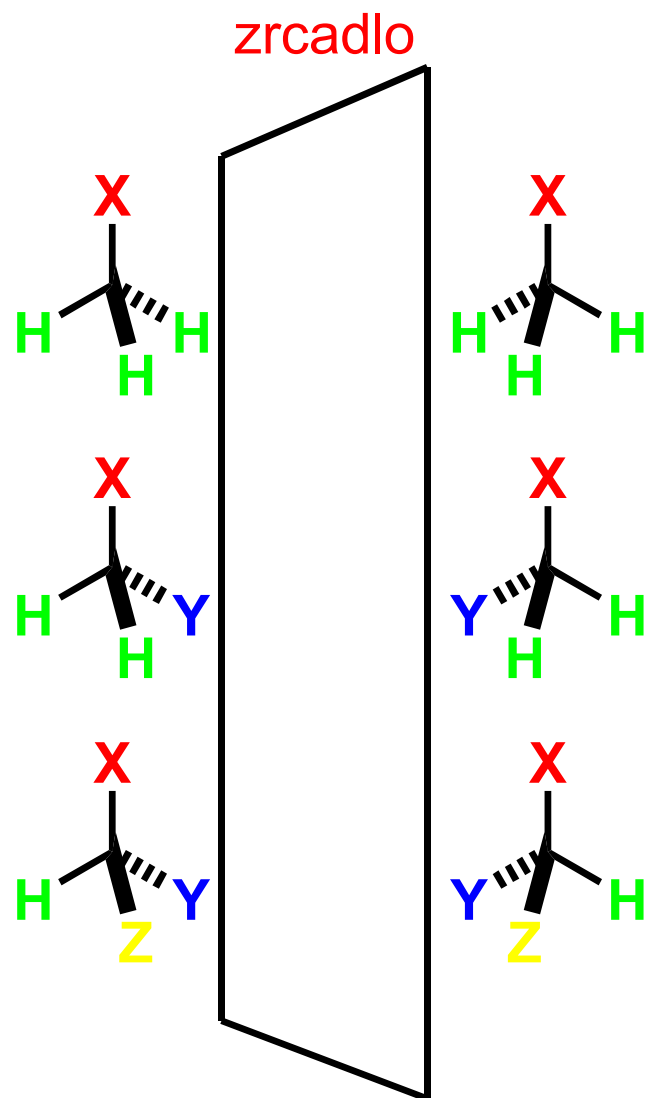
doc. Ing. Pavel Bobál', CSc.

MUNI
PHARM

Ústav
chemických
léčiv

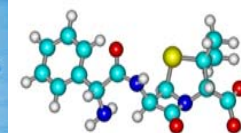
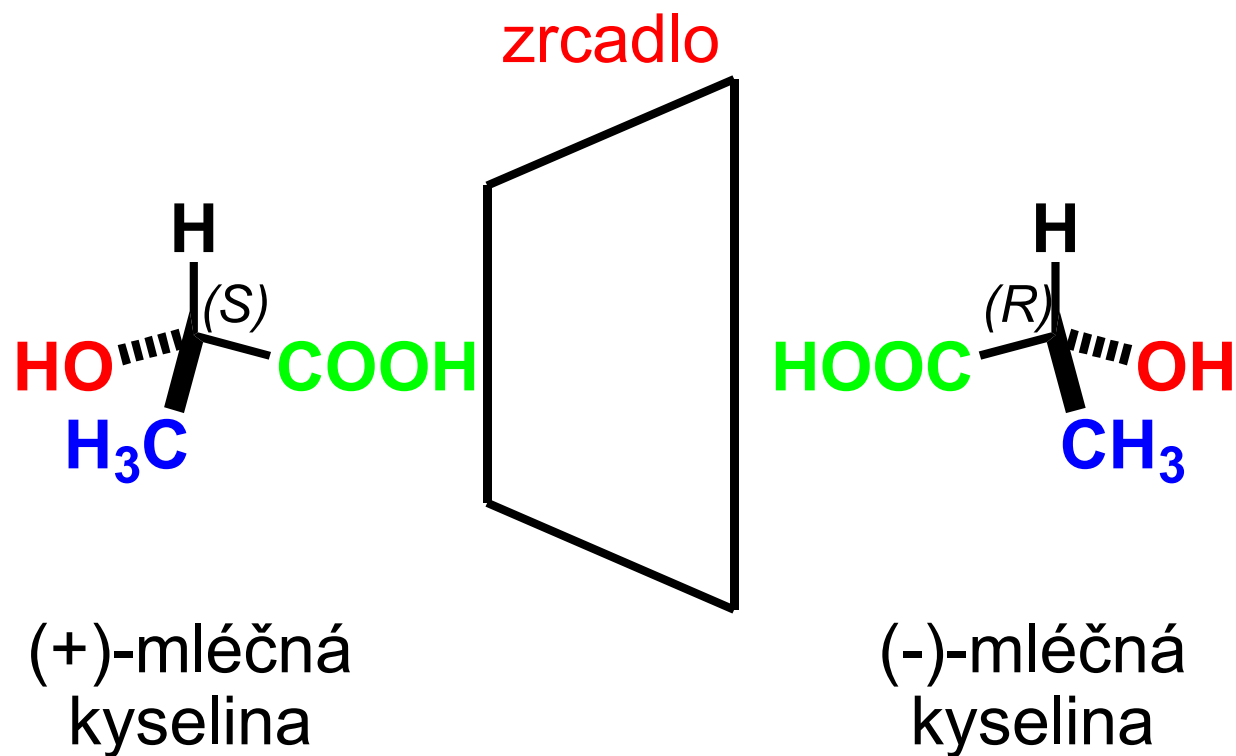
Základy stereochemie

Tetraedrický atom uhlíku a enantiomery

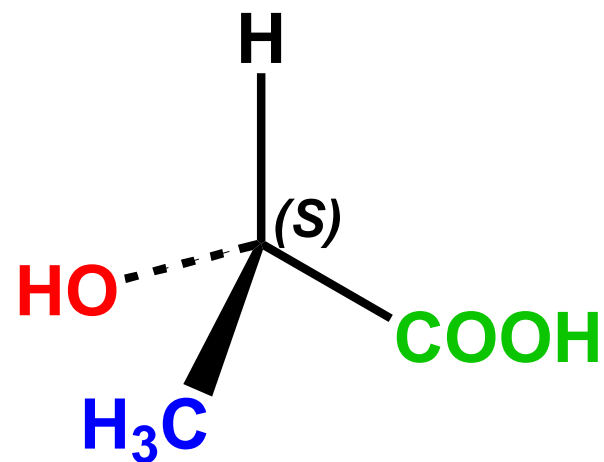
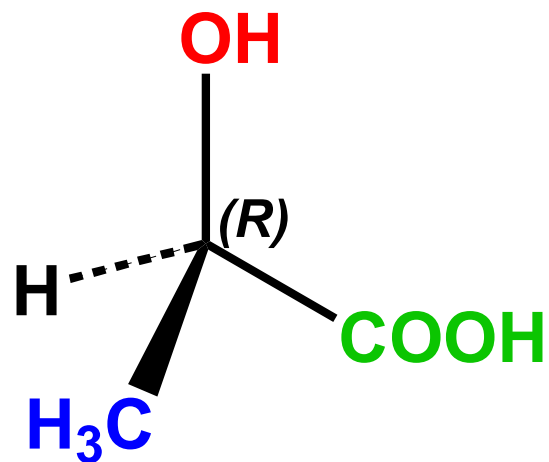
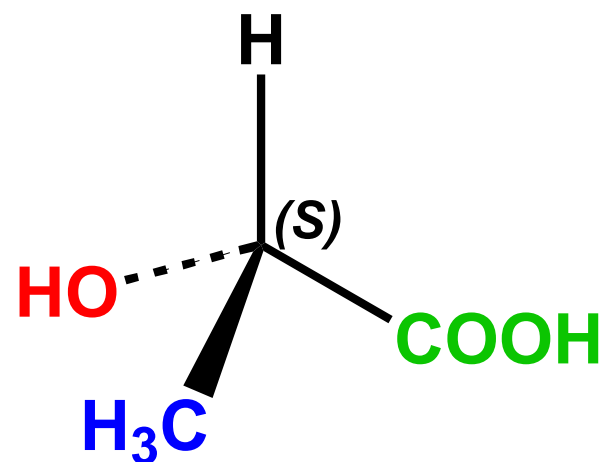
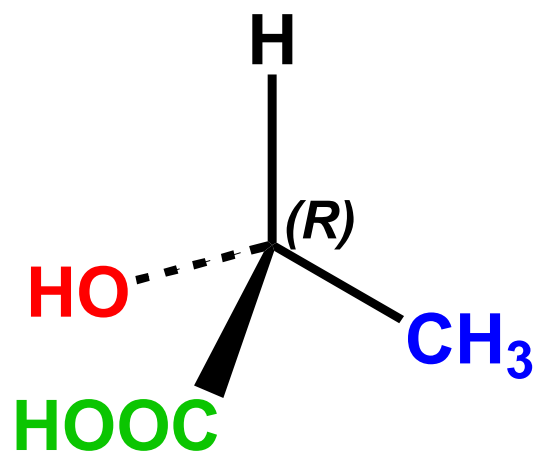
Základy stereochemie

Tetraedrický atom uhlíku a enantiomery

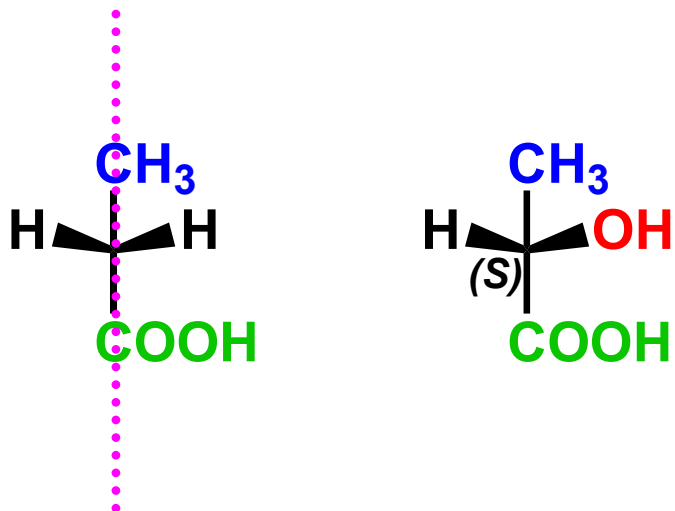
Základy stereochemie

Tetraedrický atom uhlíku a enantiomery

Základy stereochemie - Chiralita

Enantiomery – molekuly, které nejsou identické se svými zrcadlovými obrazy - zvláštní druh prostorových isomerů (stereoisomerů)
enantio = opačný

Molekuly, které nejsou identické se svými zrcadlovými obrazy, se označují jako **chirální** (*cheir* = dlaň), existují ve dvou enantiomerních formách

Stereogenní centrum (centrum chiralit)

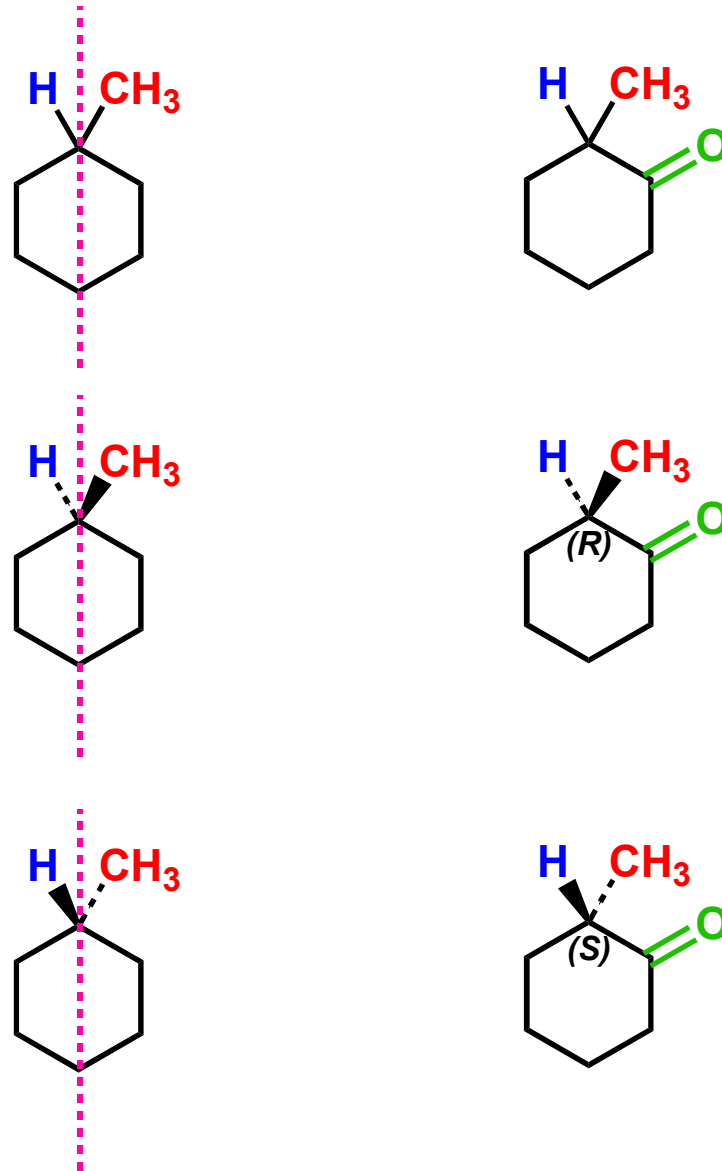
Chirální molekuly nemají rovinu symetrie

Racemická směs – poměr enantiomerů 50 : 50

Racemická směs = racemát

Základy stereochemie - Chiralita

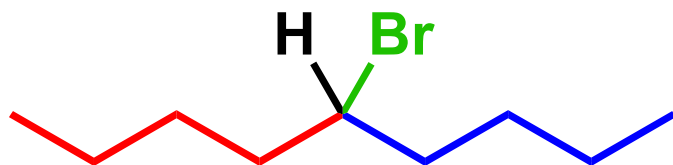

má rovinu symetrie

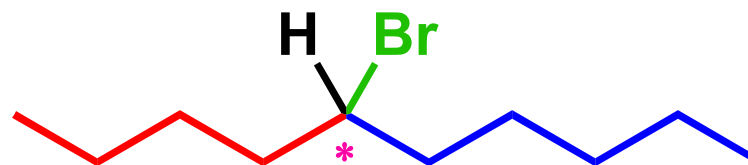
nemá rovinu symetrie

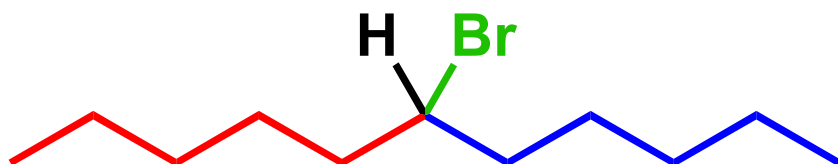
Základy stereochemie - Chiralita

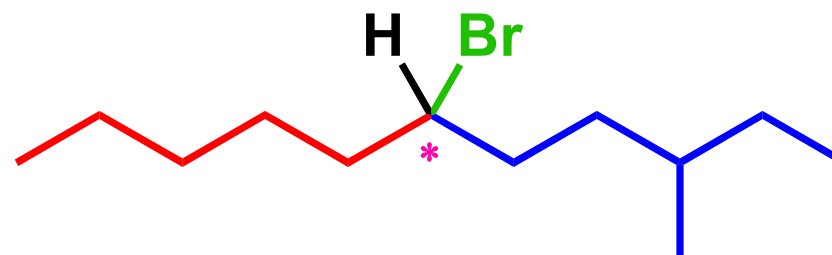
achirální

chirální

achirální

chirální

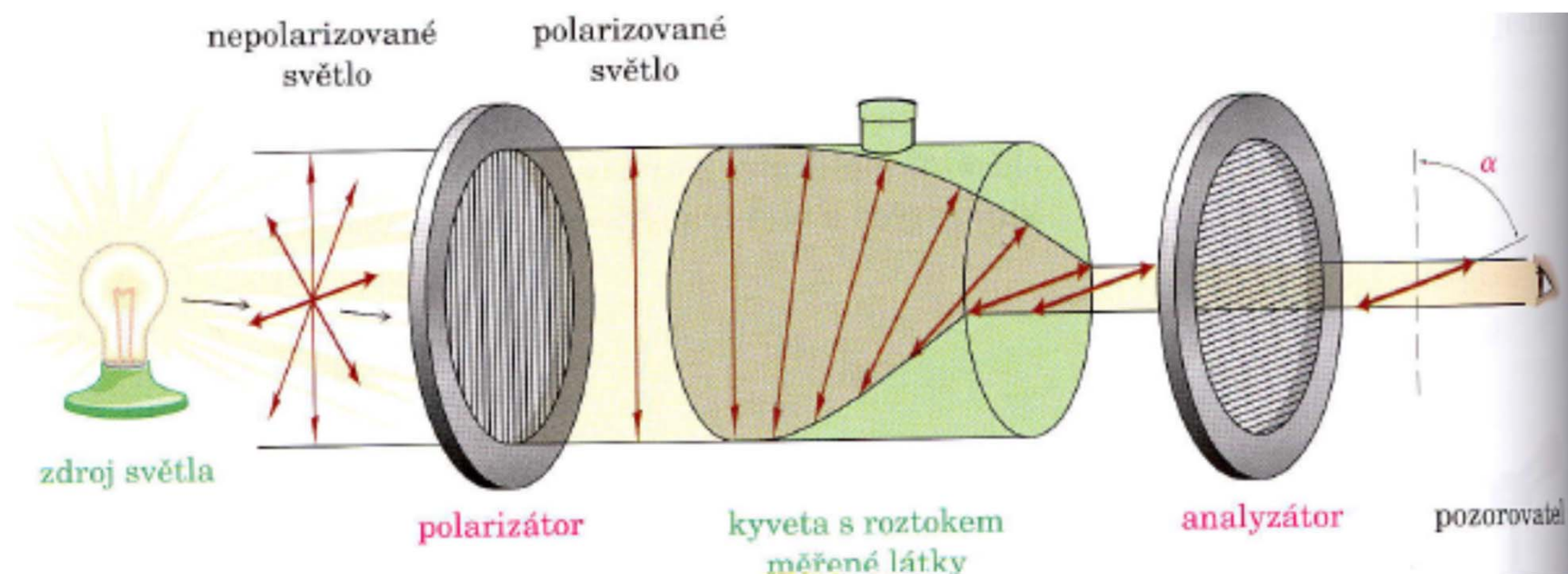

Základy stereochemie – Optická aktivita

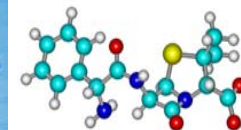
Jean Baptiste Biot – základy stereochemie – vlastnosti rovinně polarizovaného světla

- opticky aktivní látka
- levotočivá – (-)
- pravotočivá – (+)

Základy stereochemie – Optická aktivita

Polarimetr

Základy stereochemie – Optická aktivita

Polarimetrie je fyzikální metoda, která využívá schopnost některých sloučnin stáčet rovinu polarizovaného záření,

- látky se schopností stáčet rovinu polarizovaného záření nazýváme sloučeninami opticky aktivními,

Specifická optická otáčivost (specifická rotace) – za standardních podmínek

- otáčivost při délce kyvety 1 dm, koncentraci 1 g.ml⁻¹ a vlnové délce 589 nm (sodíková čára D – žluté světlo sodíkové lampy)

$$[\alpha]_D^{25} = \frac{\alpha}{c \cdot l}$$

α - pozorovaný úhel otočení v °,

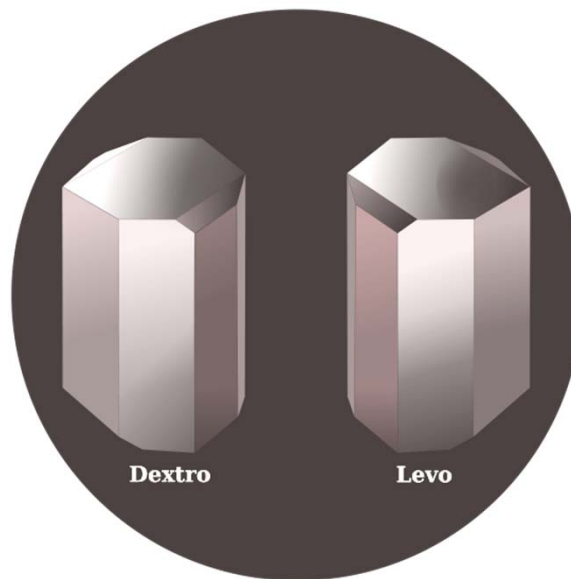
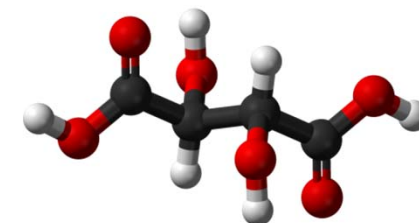
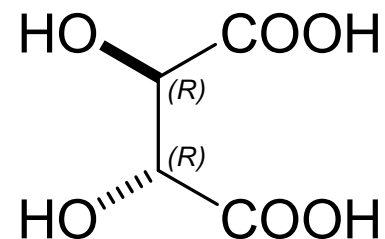
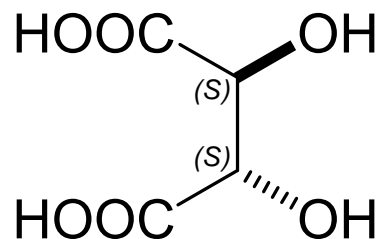
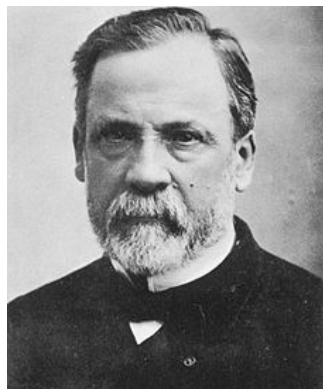
l - délka kyvety v dm,

c - koncentrace v g.ml⁻¹,

Základy stereochemie – L. Pasteur – objev enantiomerů

- přírodní kyselina vinná – L-forma – (R,R)-(+)-forma
- Louis Pasteur 1849 – rozdělil racemickou směs Na, NH₄ soli k. vinné

Základy stereochemie

Pravidla posloupnosti a označování konfigurace

Cahnova-Ingoldova-Prelogova pravidla posloupnosti (sekvenční pravidla)

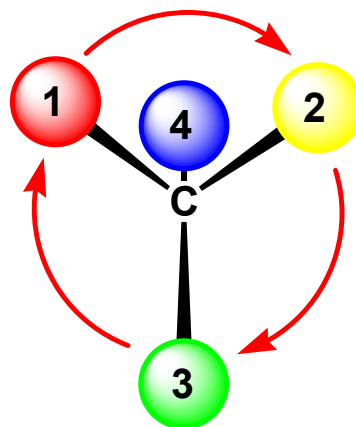
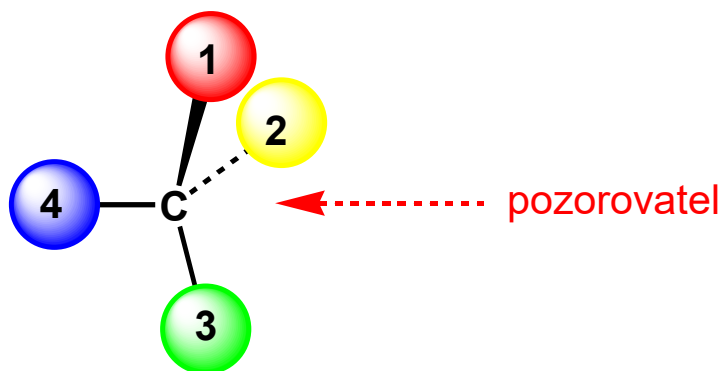
1. Atomům připojeným přímo k stereogennímu centru přiřadíme prioritu v pořadí klesajících protonových čísel (atom s nejvyšším protonovým číslem jako první a s nejnižším jako čtvrtý).
2. V případě nemožnosti rozhodnout podle pravidla 1, porovnáme protonová čísla druhých atomů v každém substituentu, případně třetí, čtvrté, atd.
3. Atomy vázané násobnými vazbami jsou ekvivalentní stejnému počtu atomů připojených jednoduchou vazbou.

Základy stereochemie

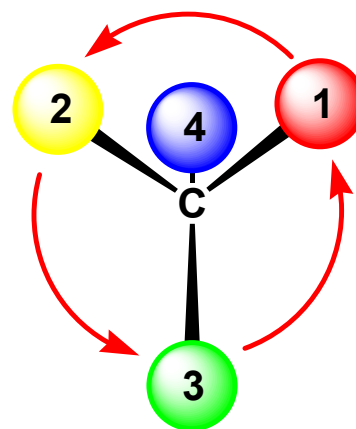
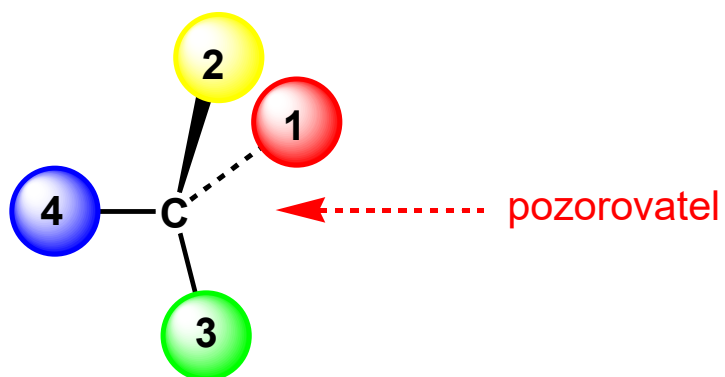
Pravidla posloupnosti a označování konfigurace

Cahnova-Ingoldova-Prelogova pravidla posloupnosti (sekvenční pravidla)

Rectus (pravý)

konfigurace R

Sinister (levý)

konfigurace S

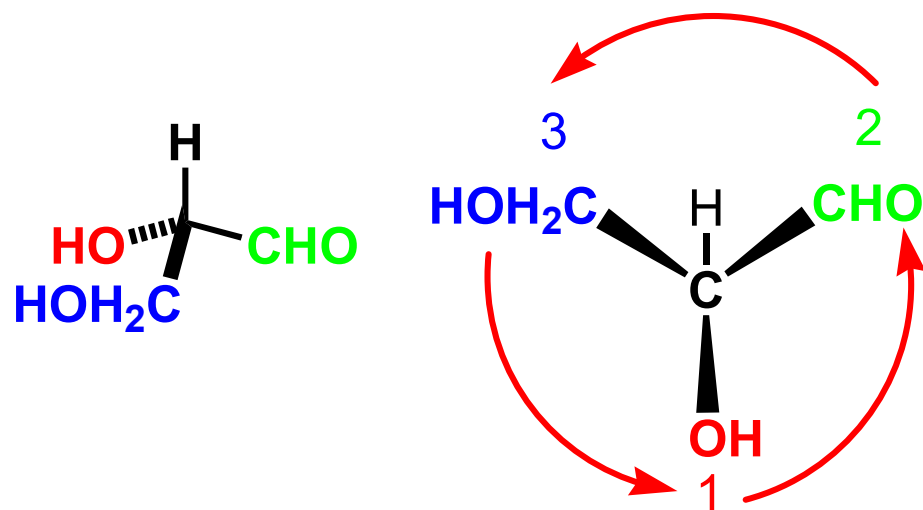
Základy stereochemie

Pravidla posloupnosti a označování konfigurace

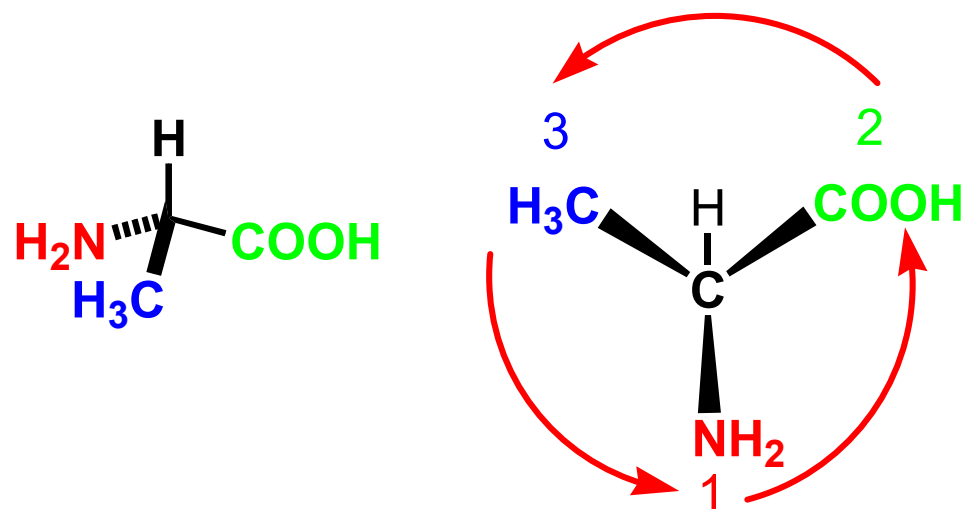
Cahnova-Ingoldova-Prelogova pravidla posloupnosti (sekvenční pravidla)

Absolutní konfigurace

Příklady:

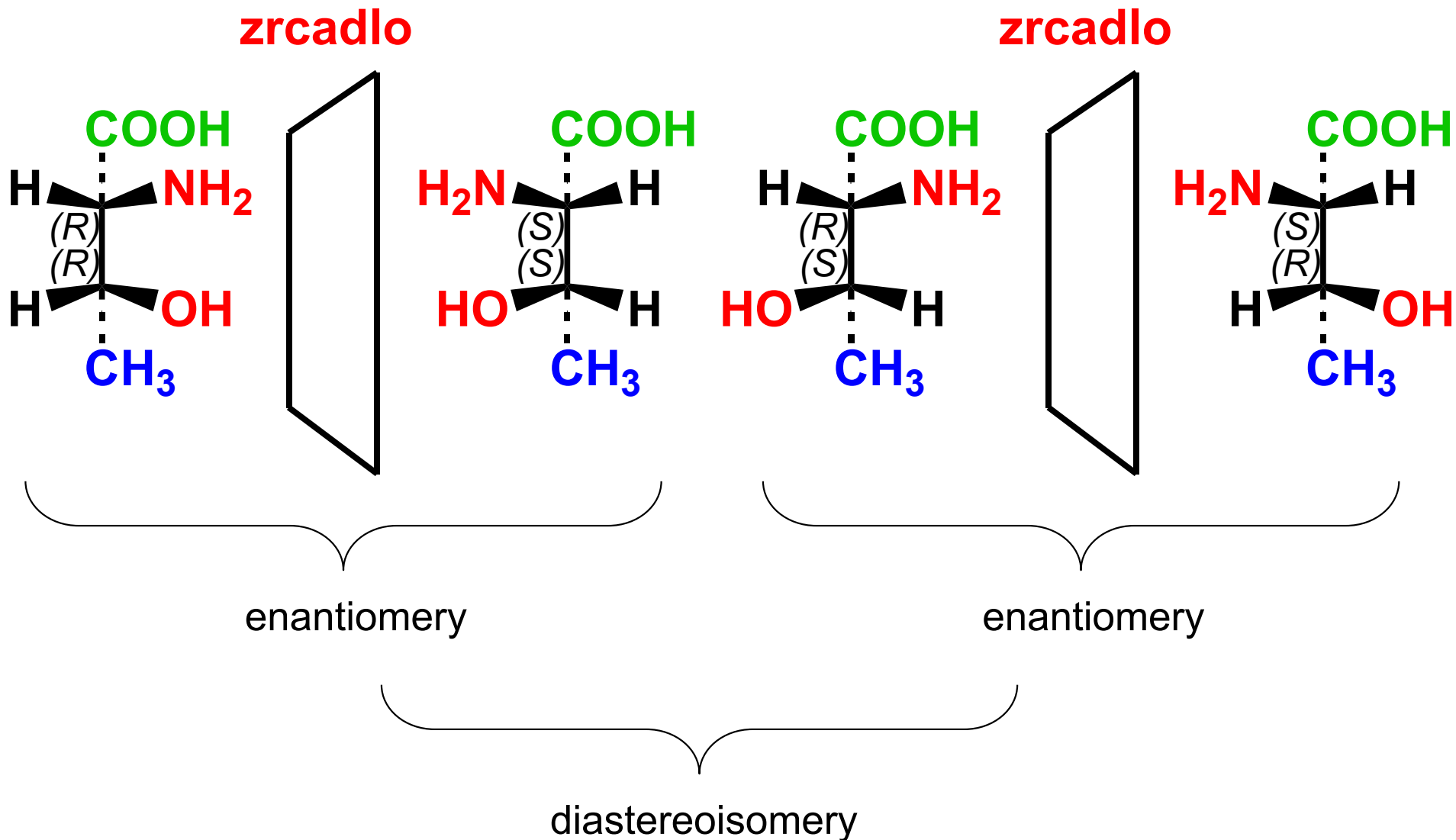
(S)-glyceraldehyd

(S)-alanin

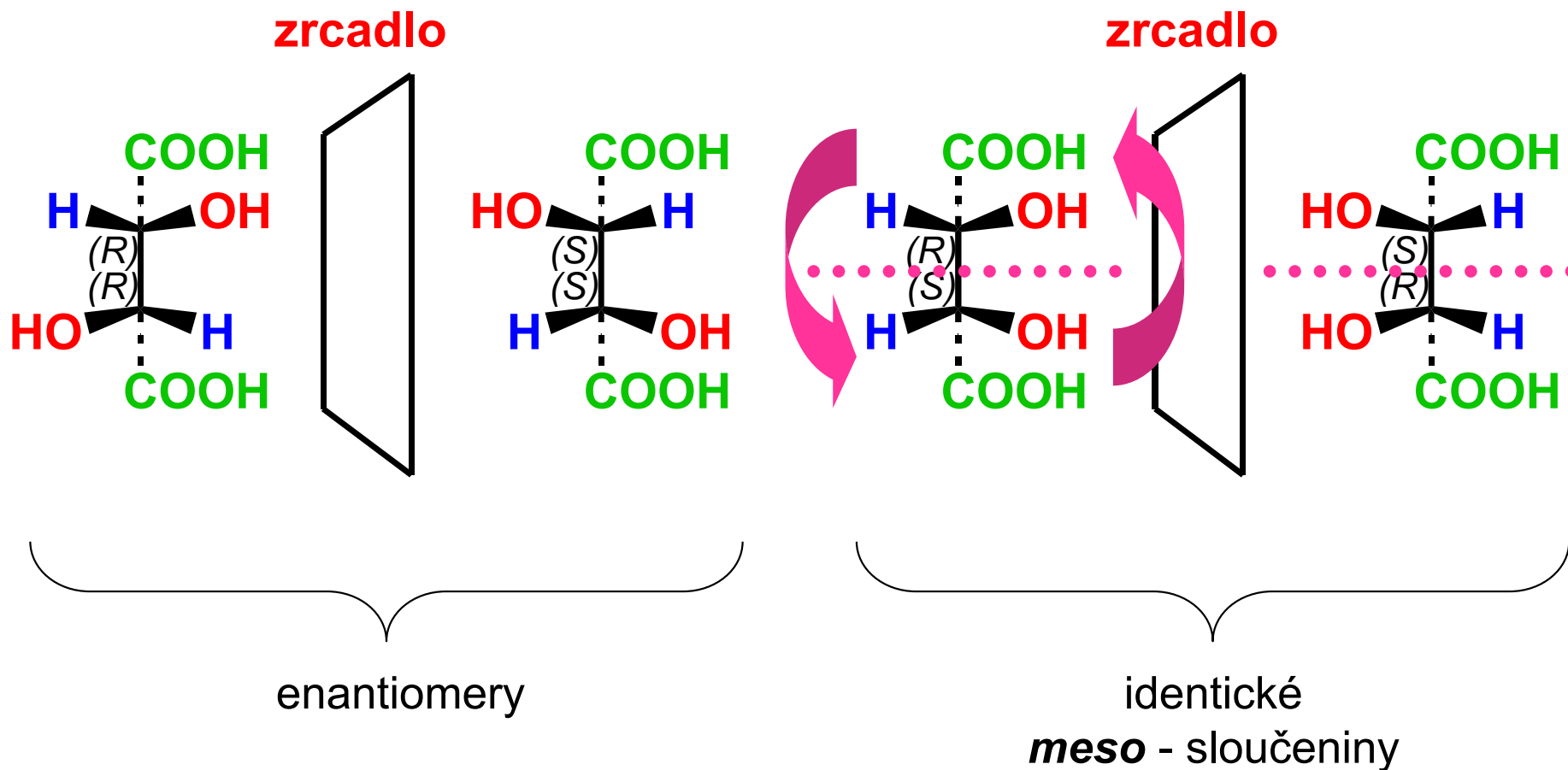

Základy stereochemie – Diastereisomery

Základy stereochemie – meso - sloučeniny

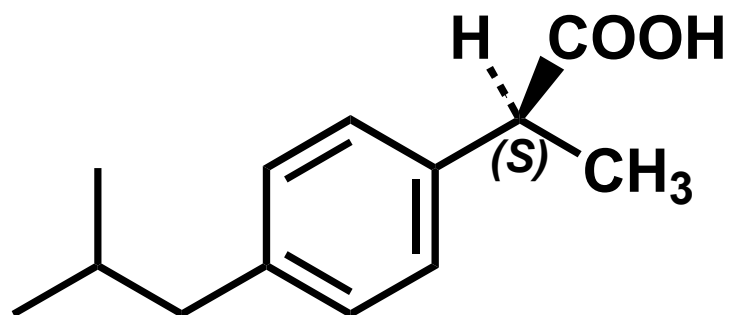
meso – sloučeniny – mají rovinu symetrie

Molekuly s více než dvěma stereogenními centry

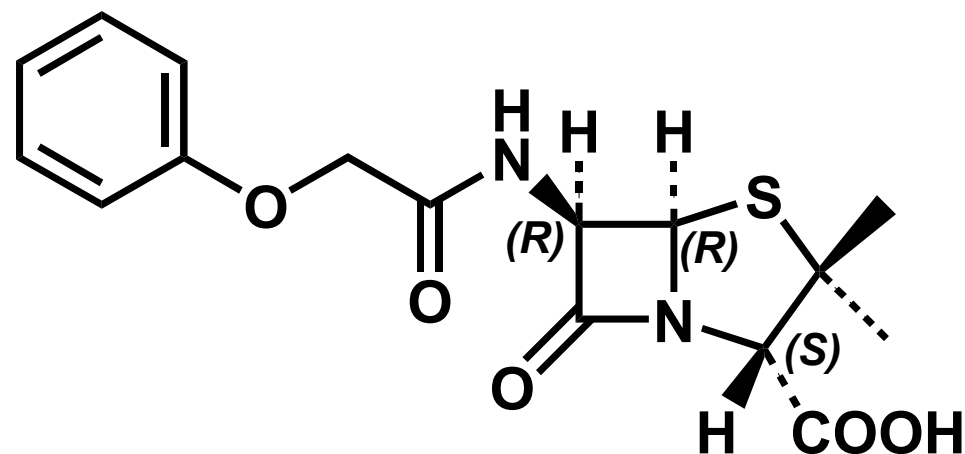
n – počet stereogenních center

2^n = počet stereoisomerů

(S)-ibuprofen

2 stereoisomery

penicilin V

8 stereoisomerů

Fyzikální vlastnosti stereoisomerů

Enantiomery – stejné fyzikální a chemické vlastnosti

Diastereoisomery – odlišné fyzikální a chemické vlastnosti

Některé vlastnosti stereoisomerů kyseliny vinné

Stereoisomer	T.t. (°C)	$[\alpha]_D$ (°)	ρ (g.cm ⁻³)	Rozpustnost (g/100 ml)
(+)	168-170	+ 12	1,7598	139,0
(-)	168-170	- 12	1,7598	139,0
<i>meso</i>	146-148	0	1,6660	125,0

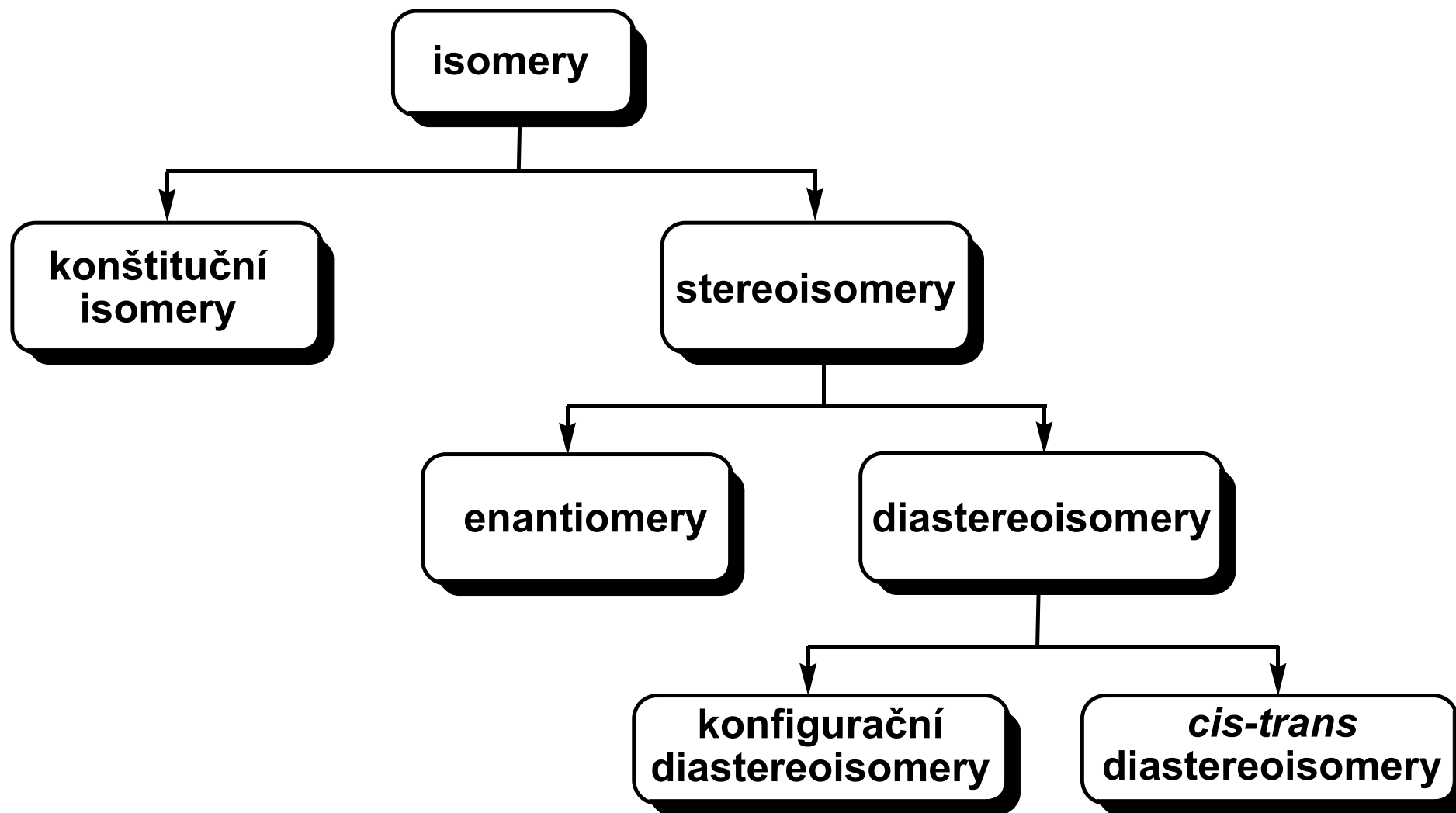

Racemáty a jejich dělení

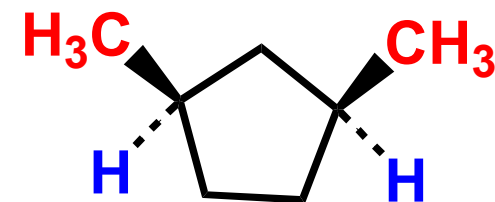
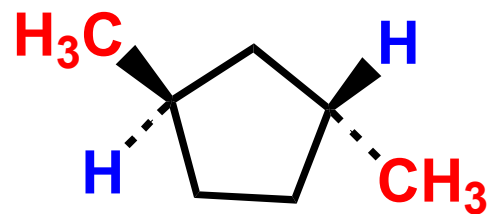
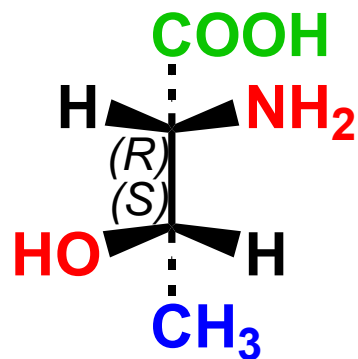
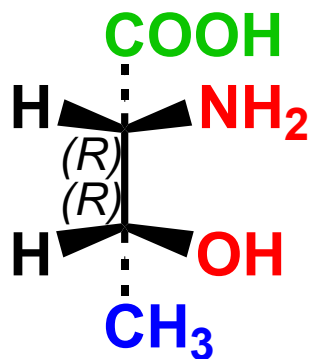
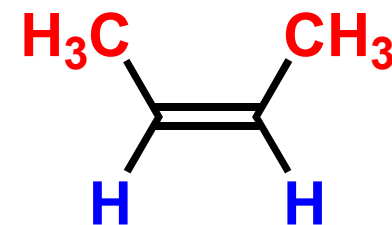
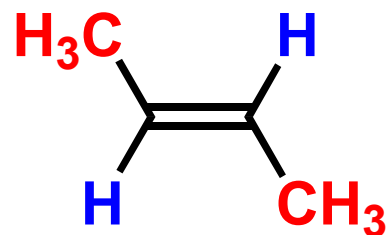
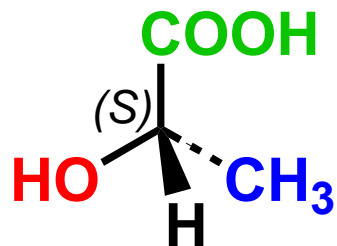
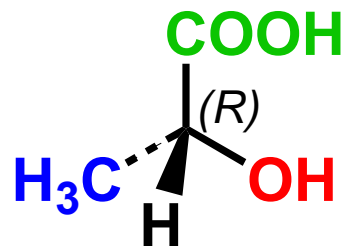
Vynechat

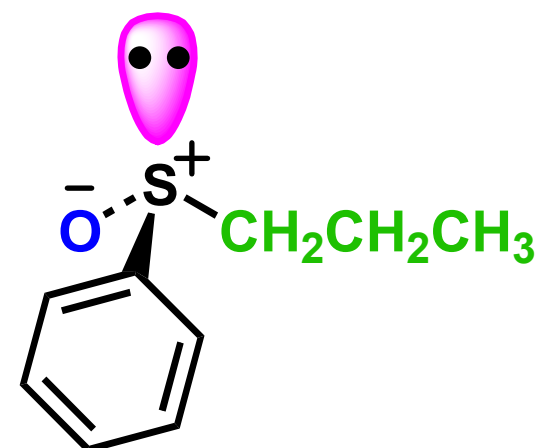
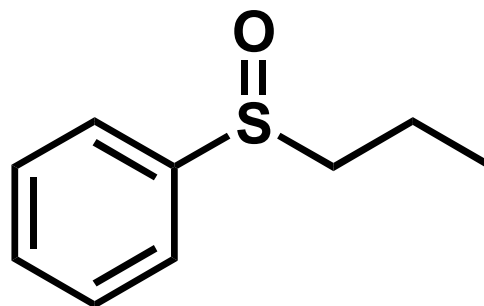
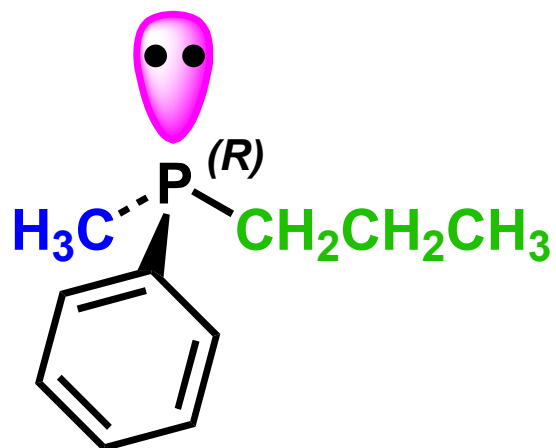
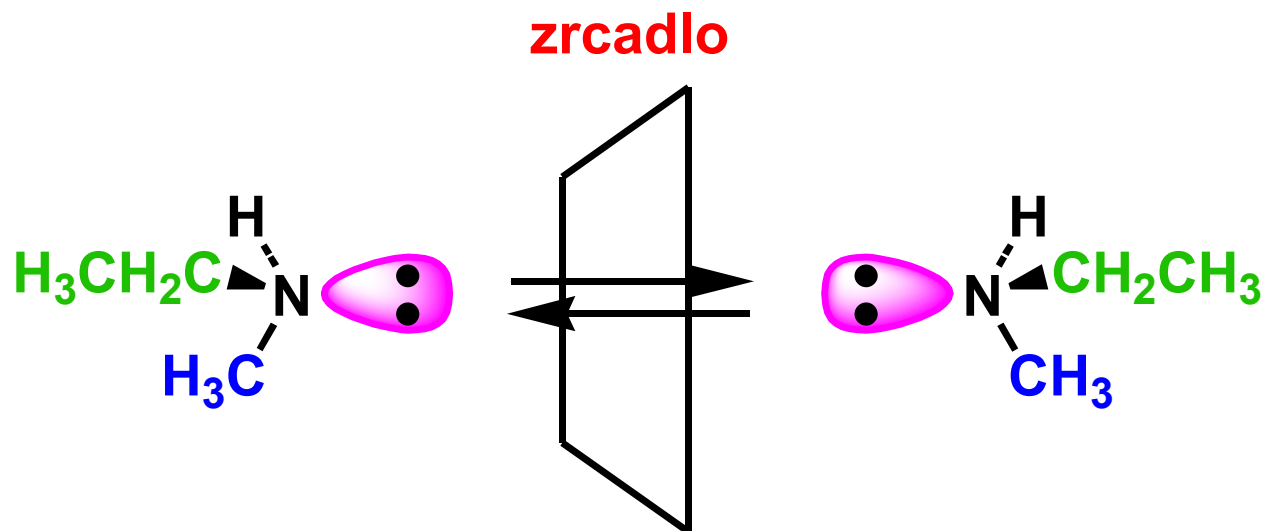
Stručný přehled isomerie

Stručný přehled isomerie

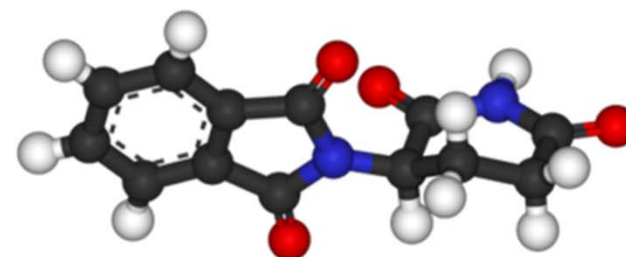
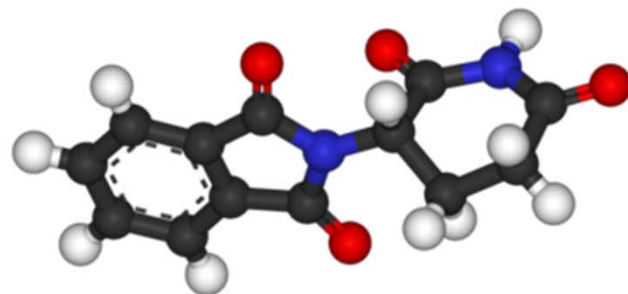
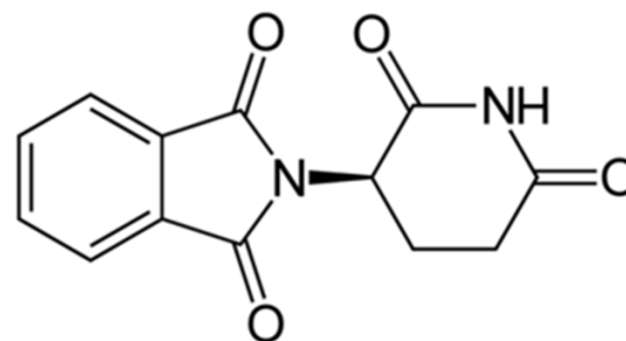
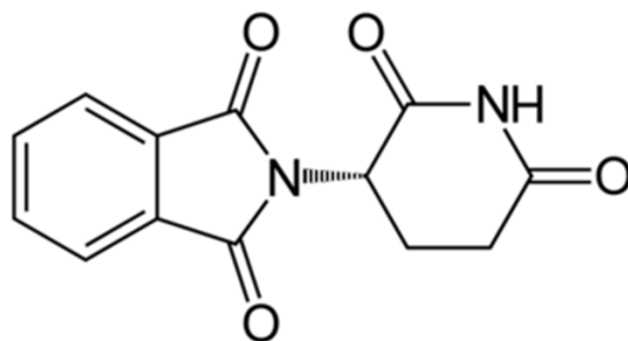
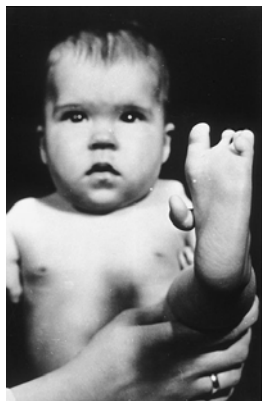
Neuhlíkové atomy jako stereogenní centra

Význam chiraloty

- enantiomery v racemické směsi – stejné fyzikální a chemické vlastnosti
- jednotlivé enantiomery – rozdílné biologické funkce

Thalidomid (Contergan®) – sedativum a hypnotikum

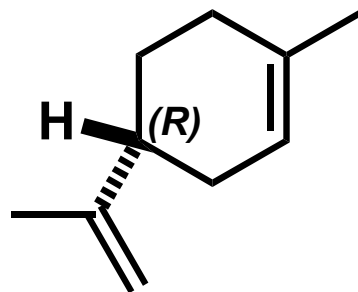

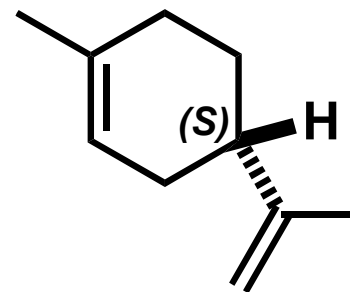
Význam chiraloty

limonen

(*R*)-
pomeranče

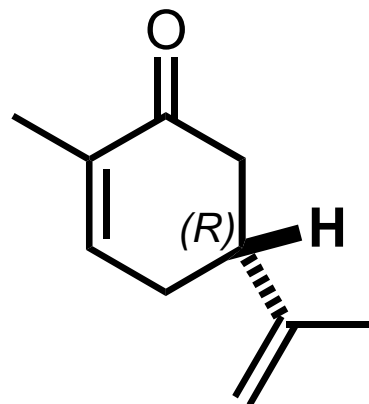

(*S*)-
citrony

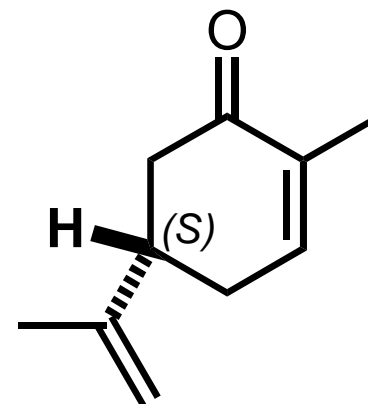

karvon

máta

kmín

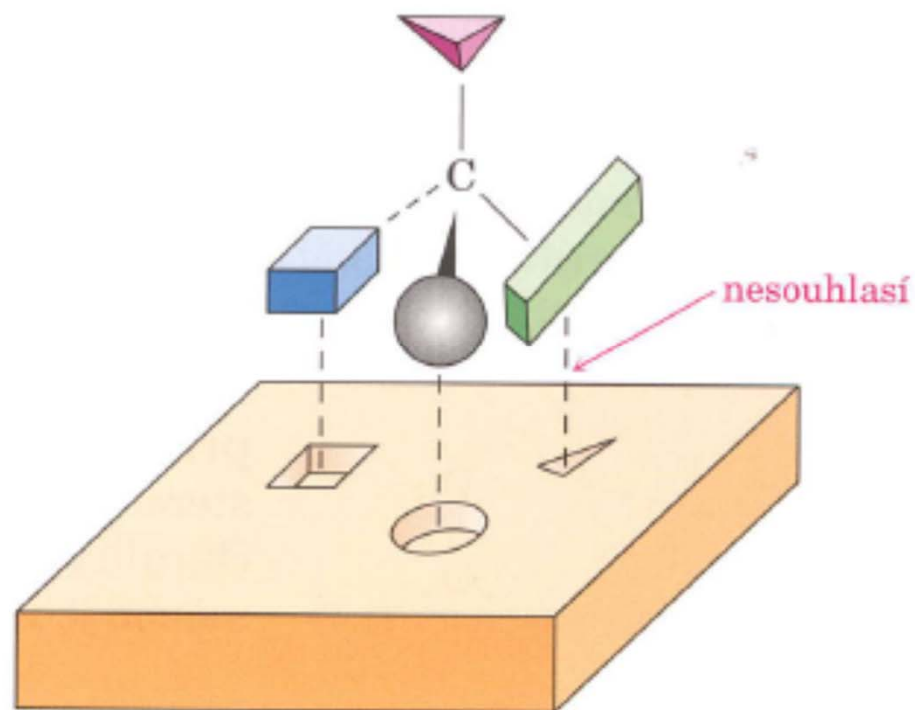
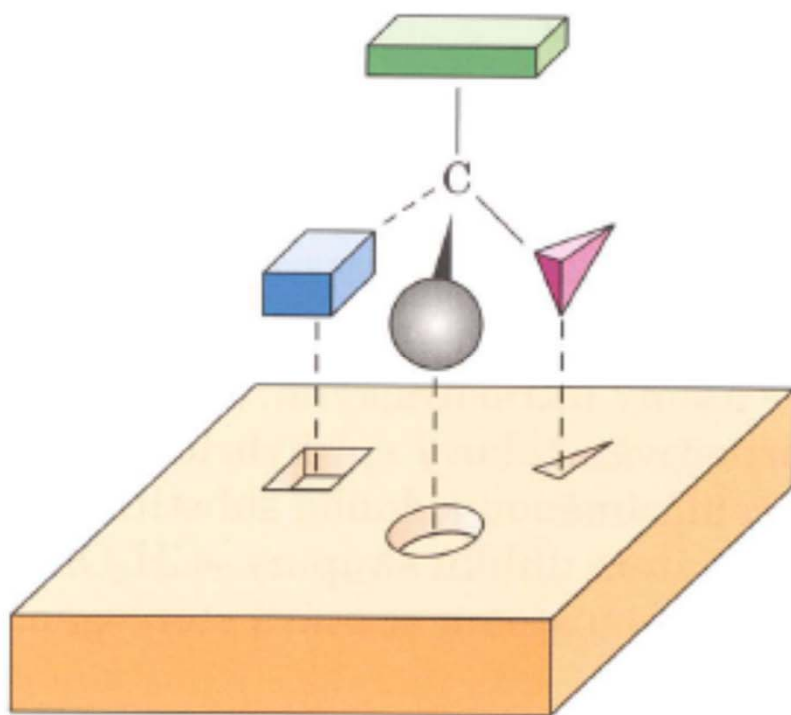

(*S*)-propranolol – β -adrenoreceptor antagonist – 40 -100 účinnější než (*R*)-propranolol

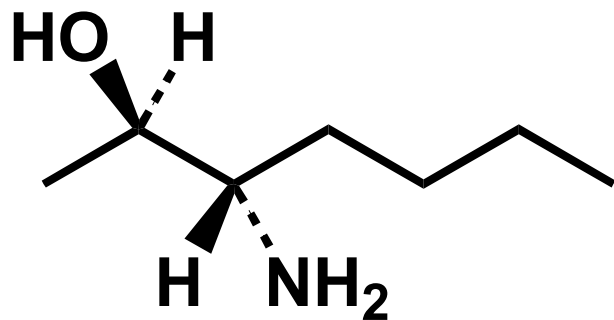

Význam chiralidy

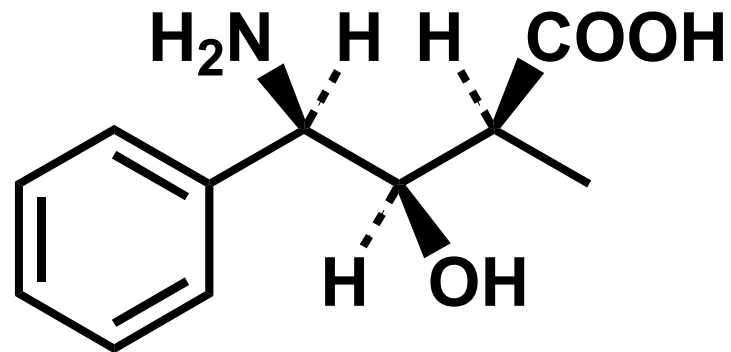
chirální biologické receptory

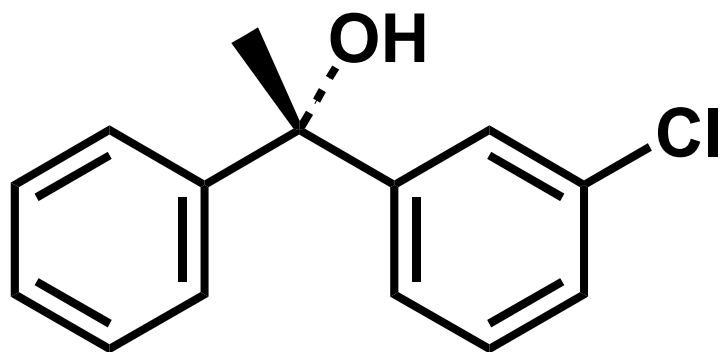
Příklady

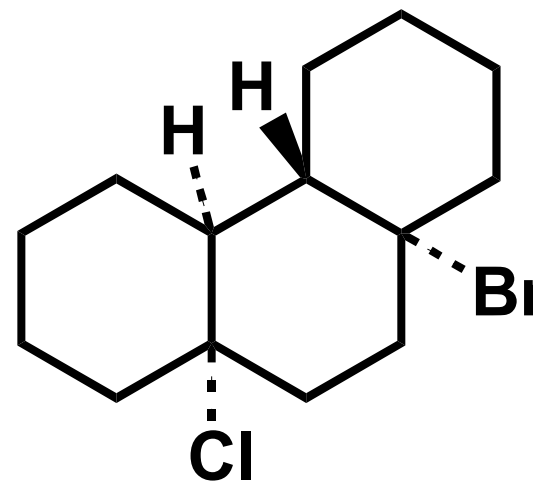
R S

R R S

S

S S S R

